

ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ ЯК ПРОВІДНІ ФОРМИ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

Однією з особливостей розвитку світового господарства на сучасному етапі є формування різноманітних міжгалузевих комплексів на основі інтеграційних зв'язків, серед яких за економічним та соціальним значенням, складністю функціональної структури та обсягами виробництва ключове місце займає агропромисловий комплекс.

Агропромислова інтеграція є об'єктивно закономірним процесом, що передбачає об'єднання сільськогосподарських організацій та технологічно пов'язаних з ним промислових підприємств, та зумовлений їх прагненням досягти стійкого розвитку, фінансової стійкості, збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, зміцнення своєї конкурентоспроможності на національному та світовому ринку.

Об'єктивними причинами, що стимулюють розвиток інтеграційних формувань, є [2]:

- дисбаланс відносин в агропромисловому комплексі (АПК);
- домінування посередників у відносинах сільського господарства з іншими сферами АПК та його виробничою інфраструктурою;
- відсутність чіткої державної політики щодо підтримки розвитку підприємств АПК;
- економічний монополізм переробних і сервісних підприємств та неможливість участі аграрного сектору в процесах ціноутворення;
- недостатня насиченість регіональних ринків продукцією власного виробництва.

В економічній літературі розрізняють два типи інтеграції агропромислових підприємств: (1) на контрактній основі; (2) майнові (рис. 1). Перший тип передбачає взаємодію економічно самостійних організацій на паритетних засадах, закріплених господарським договором. Другий – взаємодію суб'єктів господарювання на засадах встановлення одноосібного права власності на декілька етапів виробничого процесу. Тобто компанія-інтегратор отримує у власність частину або усі активи інтегрованих агентів.

Рис. 1. Типологія інтеграції агропромислових підприємств

Джерело: складено автором самостійно

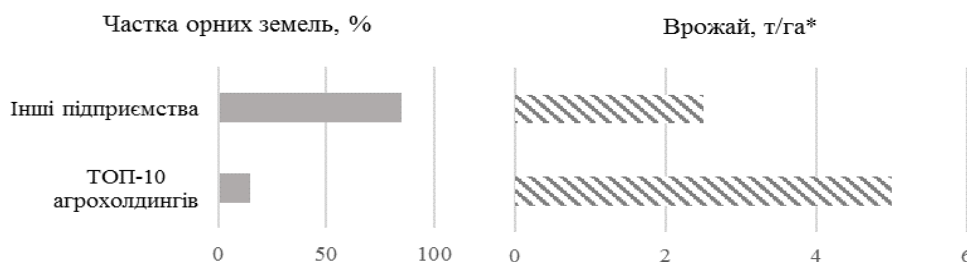
Злиття та поглинання являють собою інтеграційні процеси другого типу та є провідними формами інтеграції підприємств, оскільки ґрунтуються на розрахунку економічного ефекту та створенні економічного інтересу.

Інтеграція сільського господарства та промислового виробництва генерує додатковий синергічний ефект, який проявляється у підвищенні економічної ефективності інтегрованого виробництва порівняно з відокремленим. Цей ефект досягається за рахунок:

- істотного зниження виробничих витрат у результаті оптимізації ресурсів, а також мінімізації часового лагу між збиранням сировини та її промисловою переробкою;
- збільшення обсягу виробництва кінцевої продукції внаслідок зниження сукупних витрат при збільшенні обсягів виробництва (ефект масштабу), повного використання виробничих потужностей, а також впровадження новітніх технологій;
- скорочення витрат на транспортування готової продукції до місць переробки на великих підприємствах і на зустрічні заводи продовольчих товарів для подальшої її реалізації.

Злиття та поглинання підприємств агропромислового комплексу проявляються у таких формах як: агропромислові підприємства, агрофірми, агрохолдинги, корпорації тощо.

Холдинг є однією з найефективніших форм інтеграції підприємств АПК (рис. 2), оскільки (1) генерує додатковий дохід внаслідок централізації капіталу; (2) підвищує ліквідність капіталу, який в залежності від економічної кон'юнктури може «перетікати» з однієї сфери підприємницької діяльності в іншу; (3) створює базис для виробництва конкурентоспроможної продукції у великих обсягах внаслідок створення вертикально інтегрованої системи від видобутку сировини до випуску готової продукції високого ступеня переробки; (4) знижує підприємницькі ризики внаслідок диверсифікації діяльності; (5) дає можливість залучення значних інвестицій в основне виробництво.

* усереднено

Рис. 2. Ефективність діяльності агрохолдингів у порівнянні з неінтегрованими підприємствами
Джерело: складено автором самостійно за даними [1; 5]

На сьогодні десяти найбільшим агрохолдингам («Сварог Вест Груп», «Grain Alliance», «Агроспецсервіс», «Чиста криниця», «Індустріальна молочна компанія», «Вінницька аграрно-промислова група», «Trigon Agri», «UkrLandFarming», «Агрейн», «Росток-Холдинг») належить близько 15% всіх орних земель України. Середня врожайність на полях будь-якого з цих холдингів, в середньому, у два рази вище, ніж у дрібних підприємців за рахунок кращої технічної оснащеності та використання ефективних технологій обробки землі, посіву тощо.

Таким чином, серед переваг агропромислової інтеграції у формі злиттів та поглинань можна виділити наступні:

- забезпечення єдиного процесу виробництва, закупівлі та переробки продукції;
- організація виробництва на основі ефективної економії усіх ресурсів;
- впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробничий процес;
- зростання інвестицій в обладнання, людський капітал та розвиток інфраструктури;
- позитивний вплив на сільськогосподарського товаровиробника, зокрема створення умов для покращення його економічного становища, налагодження співпраці з переробними підприємствами;
- підвищення ролі сільського господарства у розвитку й поглибленні міжгалузевих зв'язків у межах аграрного бізнесу, як постачальника сировини;
- досягнення конкурентних переваг за рахунок доступу до ресурсів, виходу на нові ринки, концентрації на інноваціях.

У той же час середні та малі сільськогосподарські підприємства, фермери забезпечують робочими місцями більшість зайнятих в сільському господарстві місцевих жителів. А отже, діяльність інтегрованих суб'єктів господарювання, незважаючи на їх високу економічну ефективність, кидає серйозний виклик для соціальної політики держави в сфері АПК, оскільки підвищення ефективності й подальше зростання агрохолдингів сприятиме зростанню безробіття у селах та малих містах, погіршенню соціальної ситуації у регіонах.

Список літератури:

1. Агробізнес України 2015: інфографічний довідник / BakerTillyUkraine. – Київ: 2016. – 45 с.
2. Заболотній В.М. Розвиток агропромислової інтеграції на регіональному рівні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.07.02 «Економіка сільського господарства і АПК» / Заболотній Володимир Миколайович; Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. – Київ, 2006. – 23 с.

3. Ковальчук І.В. Розвиток інтеграційних процесів в АПК / І.В. Ковальчук // Продовольчі ресурси. Економічні науки. – 2015. – № 4. – С. 71-78.
4. Ніценко В.С. Теоретичні засади функціонування вертикально-інтегрованих структур в агропромисловому комплексі / В.С. Ніценко // Економіка АПК. – 2014. – №2. – С. 63-69.
5. Сільське господарство України 2015: статистичний збірник / О.М. Прокопенко (відп. за вип.); Державна служба статистики України. – Київ: 2016. – 360 с.